

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

60-2

100 Státní archeologický ústav 100 let moderní archeologie v českých zemích

BRNO 2019

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 60
Volume 60

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Lumír Poláček

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Rudolf Procházka, Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Hedvika Břínková, Zdenka Kosarová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Zdeňka Pavková, Rudolf Procházka,
Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Šimon Ungerman

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Azu design, s. r. o.

Software
Software

Adobe InDesign CC

Fotografie na obálce
Cover Photography

Litovel, Masarykova ulice. Keramická plastika koníčka (obr. 67, str. 282).
Litovel, Masarykova Street. Ceramic sculpture of a horse (Fig. 67, Pg. 282).

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19
602 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design, s. r. o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

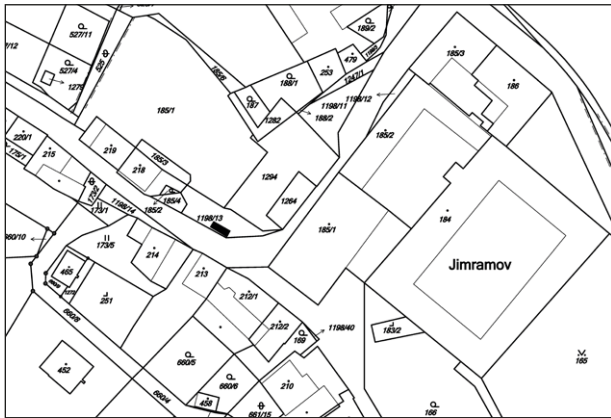
ISSN 1211-7250 (Print)
ISSN 2571-0605 (Online)
MK ČR E 18648
Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2019
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Časopis je uveden v citační databázi SCOPUS a na seznamu vědeckých časopisů ERIH PLUS.
Copyright ©2019 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

Resumé

Jimramov (Bez. Žďár nad Sázavou), Panská Stra-
ße, Parz. Nr. 1198/13 (Aktion A043/2018). Neuzeit.
Städtchen, Teich. Rettungsgrabung.

Während der Erdarbeiten wurden Reste des Mühl-
teichs, der noch im Jahre 1835 benutzt wurde, freige-
legt. Es wurde auch jüngere holzerne Wasserleitung
angetroffen, die von Nordwesten zum Südosten verlief.

Obr. 60. Plocha výkopu na katastrální mapě Jimramova. Výkop vyznačen černě.

Abb. 60. Grabungsfläche auf der Katastralkarte von Jimramov. Schwarz ist die Baugrube markiert.

JIŘÍKOV (K. Ú. SOVINEC, OKR. BRUNTÁL)

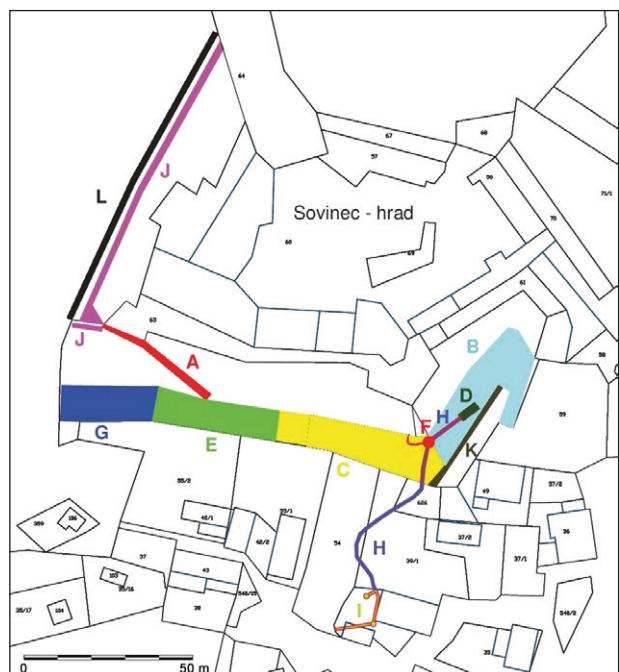
Hrad Sovinec. Vrcholný středověk, novověk. Hradní
příkop. Záchraný výzkum.

V rámci projektu „Hrad Sovinec – zpřístupně-
ní barokního opevnění a podzemní chodby“, jehož
součástí byly masivní výkopové práce při čištění
barokního hradního příkopu, vybudování chodníku
v západní části prostoru hradebního pásu, oprava zdí
hradeb a kontreskarp a vyčištění prostoru zasypané
podzemní chodby, provedlo oddělení archeologických
výzkumů územního pracoviště Národního památkové-
ho ústavu v Ostravě záchraný archeologický výzkum
(obr. 61). Hrad je kulturní památkou č. 39923/8-177
a nachází se na severozápadním okraji obce Sovinec.
Archeologický výzkum probíhal na parcelách č. 39/1,
54, 60/1,2, 64, 360, 626, zejména v jižním hradebním
příkopu a na západním parkánu (číslo akce NPÚ Os-
trava 141/14).

V návaznosti na harmonogram probíhajících staveb-
ních prací byla prováděna kontrola výkopů a skrývek.
Místa, kde byla porušena archeologické situace, byla

kódově označena (sondy S1 až S5, sektory A až L) a byla
provedena dokumentace profilů sond a sektorů (P1 až
P15). Tyto archeologické situace byly ve svém půdorysu
a profilu při snižování terénu průběžně dokumentová-
ny. Zbylé archeologické situace a nálezy nacházející se
pod požadovanou úrovní stavby byly zachovány. V prv-
ní fázi byly vyhloubeny zkušební sondy, následovalo
strojně hloubení uloženin hradního příkopu. V průběhu
strojních skrývek se též prováděl ruční odkryv zásypů
podzemní chodby, odkop povrchové zeminy pro dláždě-
ní chodníku a na závěr hloubení základového pasu
pro novou zeď s brankami na střelecký ohoz.

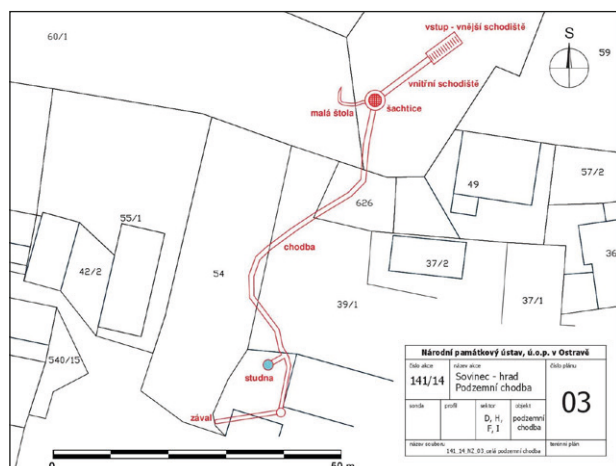
Samotné stavební práce a počáteční archeologic-
ká zjištění započaly na pozemku barokního příkopu,
v jižní části lemovaného kamennou zděnou kontres-
karpou, na parcele č. 60/1. První zjišťovací, ručně ko-
pané sondy ve střední a severní části hradního příko-
pu (hloubka 1,2 m) prokázaly pouze masivní vrstvu
kamenné suti. Následovaly strojně hloubené sondy
(S1 až S5), které již poskytly přesnější obraz dotče-
né lokality. První sondou (S1) hloubenou až ke zdivu
kontreskarp bylo odhaleno souvrství zásypu o moc-
nosti více než 2 m. Skládalo se z povrchové vrstvy
hnědé hlíny s obsahem hradního odpadu, rámcově
datované do 20. století, následně směsi kamenů oba-
lených písčitou maltou promísenou písčitou jílovitou
hlínou. Některé kameny dle struktury malty pochá-
zely ze staršího, snad až vrcholně středověkého zdi-
va. Následovala vrstva zásypu přemístěného podloží
písčité jílovitě hlíny, dále tenká barokní hnědá hlinitá

Obr. 61. Hrad Sovinec – plán zkoumaného území s vy-
značenými sektory.

Abb. 61. Burg Sovinec – Plan der Grabungsfläche mit
markierten Sektoren.

Obr. 62. Hrad Sovinec – plán podzemní chodby.
Abb. 62. Burg Sovinec – Plan des unterirdischen Gangs.

Obr. 64. Hrad Sovinec – nalezená západní část středověkého hradního příkopu.
Abb. 64. Burg Sovinec – der westliche Teil des mittelalterlichen Burggrabens.

Obr. 63. Hrad Sovinec – vchod do malé štoly v podzemní chodbě.
Abb. 63. Burg Sovinec – Eingang in die kleine Mine im unterirdischen Gang.

kulturní vrstva, nacházející se v hloubce 1,95 m od stávajícího povrchu, která obsahovala velké množství stavebních hřebíků. Tato vrstva pravděpodobně souvisí přímo se stavební činností při výstavbě kontreskarp a můžeme ji interpretovat jako horizont budování kamenné zdi kontreskarp. Množství deponovaných hřebíků souvisí s budováním dřevěného lešení a bednění pro stavbu zdi. Poslední prozkoumanou uloženinou v sondě byla písčitá hlína, interpretovaná taktéž jako přemístěné podloží. Následné sondy S2 a S3 hloubené také až ke kontreskarpě jsou ve svých profilech odlišné (uložení vrstev), ale charakter zásypu je stejný. Sonda S5 nebyla hloubena až ke kontreskarpě, ale je obdobou sondy S1 (nachází se v bezprostřední blízkosti), včetně uloženin. Jiná situace byla zjištěna v sondě S4, která byla vyhloubena v jihozápadním nároží zdi příkopu. V hlinité uloženině byl zjištěn novověký objekt, v jehož bázi se nacházel zvířecí skelet. S největší pravděpodobností se jednalo o pohřbeného koně (dle nalezených kopyt a velikostí kostí). Z tohoto objektu byla dále získána čelist psa. Sonda objekt zachytila jen okrajově, a tak se větší část skeletu nacházela za profily P4 a P5, tedy mimo vyhloubenou sondu, kde kostra zůstala deponována. Celkový obraz uloženin v hradním příkopu, získaný z prozkoumaných zjišťovacích sond, umožnil odebrání mocného zásypu příkopu plošnými strojními skrývkami, ale v postupných úrovních, při kterých byly výběrově dokumentovány profily skrývaných sektorů a získávány hmotné nálezy.

V průběhu zemních prací v hradním příkopu se také pracovalo na zpřístupnění podzemní chodby (obr. 62). Nejprve musel být vytěžen zásyp vchodu a přístupového schodiště (sektor D), následně mocný zásyp a destrukce zdiva v kamenné šachtici vedoucí na povrch (sektor F), a dále pak vyčištěna pokraču-

jící chodba od šachtice jižně, směrem k předsunuté věži zvané Lichtenštejnka (sektory H a I). Zde byly zdokumentovány dva profily uloženin, přičemž profil P10 obsahoval několik dřevěných prvků, zejména desek (pravděpodobně pozůstatek lávek pro chůzi), které v chodbě rozplavila voda při zaplavení této podzemní prostory. Z některých desek byly odebrány vzorky pro dendrochronologické datování a pozitivní výsledky stanovily jejich stáří do rozmezí let 1837 až 1877. Následně odebrání uloženin v ústí chodby u sektoru F umožnilo další průzkum chodby, a to až k závalu, který se nacházel po cca 80 m. V jižní části chodby se díky vápnitému sintru stále nalézají torza původních barokních desek z bednění klenby. V krátké boční chodbě je situována též kamenná studna s vodou. Po odebrání zásypu a naplavenin v kamenné šachtici (sektor F) byl učiněn objev v podobě malé odtokové štolky skryté při bázi šachtice (obr. 63). Malá štola měla u stropnice až 0,3 m dlouhé krápníky, které byly důkazem, že zde nikdo dlouhá desetiletí až století nebyl. Průzkum malé štolky, kde proudila voda z podzemní chodby za zakládku tvořící její stěny, ukázal, že je zaslepena, ale proudící voda dokazuje, že za zakládkou se nalézají další podzemní prostory.

Další význačný objev byl učiněn ve výkopu pro novou zeď u střeleckého ochozu na horní hraně barokního příkopu (sektor J). V profilu strženého svahu (P12 a P13) se ukázal starší hradní příkop, snad vrcholně středověkého původu (obr. 64). Tento starší fortifikační prvek se nalézal v prostoru pod barokní Vilémovou baštou a byl zasypán při její výstavbě v první polovině 17. století. Při dokumentaci profilu P12 v sektoru J byla opticky zjištěna stavební úprava na nadzemním jižním zdivu Vilémovy bašty. Jednalo se o raně novověkou opravu břitu bastionu dodatečným kamenným dozděním, a to pravděpodobně v důsledku poškození tohoto opevňovacího prvku za třicetileté války švédským vojskem (Čermák, Klučina, Vilím 2007; Spurný 1968).

V závěru stavebních prací se po silných deštích na již skrytém povrchu barokního příkopu objevily tři propady uloženin. Propad č 1 v sektoru E odhalil větší kavernu, snad i nový neznámý podzemní prostor.

Získaný archeologický materiál se skládal zejména z fragmentů keramických nádob stolního a kuchyňského inventáře, dále se zde nacházela kamnářská a stavební keramika. Jsou to nálezy z průběhu celého novověku a 20. století, ale také v malé míře z období vrcholného středověku. Získaná středověká keramika byla redukčního i oxidačního výpalu a jednalo se o fragmenty zásobnice, pokliček, džbánů, mísy, kachlů, hrnců a cihel. Byl zde objeven i jeden železný hrot šípů do kuše. Novověký keramický soubor mimo hlavní složku kuchyňské a stolní keramiky obsahoval zlomky dvou dýmek z kaolínu, kachle a množství stavební keramiky v podobě

prejzů, bobrovek a cihel. Následují nálezy zvířecích kostí, kostěné rukojeti a fragmentů skleněných nádob. Ze železných předmětů jsou to různé hřebíky, dveřní zámky, nůž, klínek, hák a další předměty. Za zajímavý nález můžeme považovat mosaznou nábojnicí vyrobenou firmou H. Utendoerffer v Norimberku. Náboj ráže 11,5 mm se používal pro terčovou a loveckou střelbu. Jeho výroba začala v 80. letech 19. století a ukončena byla koncem 30. let 20. století (Dixon 1997). Na dně prostoru pro zápalku jsou vidět dva otvory zátravek. Dle těchto znaků a tvaru dna nábojnice měla zapalovací systém Berdan se dvěma zátravkami. Samostatnou kapitolu tvoří nálezy z konce druhé světové války v podobě zvířecích kostí (pravděpodobně koně a psa) ze zahloubeného objektu a železných předmětů z povrchových vrstev. Jedná se o poplachovou kolejnici, ostnatý drát atd. (Kohoutek 1993).

Závěrem lze shrnout, že hlavní složku zjištěných archeologických situací tvořily barokní vrstvy – zásypy hradního příkopu a podobné typy uloženin, včetně naplavenin a odpadních vrstev. Tato situace byla obdobná i v horní partii hradního příkopu (sektory J a L) a v podzemní chodbě. Výzkumem byly učiněny nové poznatky k systému starší fortifikace hradu (vrcholně středověký příkop) a také k mladšímu baroknímu opevnění. Barokní zásypy kamenné suti v příkopu jsou často dosti promísleny přemístěným podložím. Sloužily ke zpevnění základu kontreskarpy, ochraně proti přímému podkopu do příkopu nebo odpálení podloží pod zdí kontreskarpy (následný systém závalu). Není ovšem vyloučeno, že zplanýrovaný povrch těchto zásypů souvisí i s následnými opravami hradu po skončení třicetileté války (Kohoutek 1997).

Pavel Malík

Literatura

- Čermák, M., Klučina, P., Vilím, J. 2007: *Kronika dobývání hradu Sovince* Praha: Evropský literární klub.
- Dixon, W. R. 1997: *European sporting cartridges*. Tacoma: Armory Publications.
- Kohoutek, J. 1993: První etapa výzkumu v areálu hradu Sovince (okr. Bruntál). *Přehled výzkumů* 1991, 90–91.
- Kohoutek, J. 1997: Druhá etapa archeologického výzkumu hradu Sovince. *Časopis Slezského zemského muzea, série B* 46(1), 12–25.
- Spurný, F. 1968: Sovinecké panství a třicetiletá válka. In: Sborník prací k sedmdesátinám universitního profesora L. Hosáka, Olomouc: Profil, 53–65.

Resumé

Jiříkov (Kat. Sovinec, Bez. Bruntál), Burg Sovinec. Hochmittelalter, Neuzeit. Burggraben. Rettungsgrabung.

KLENTNICE (OKR. BŘECLAV)

„Stará hora“. Vrcholný středověk. Sídliště. Povrchová prospekce. Uložení nálezů: Regionální muzeum v Mikulově, př. č. 41/2018.

Lokalizace: X=-598742 Y=-1201229 (S-JTSK)

Během povrchových sběrů na lengyelském sídlišti (viz oddíl Neolit) byly nalezeny i dva keramické fragmenty s příměsí drčeného grafitu, patrně z vrcholného středověku.

František Trampota

Resumé

Klentnice (Břeclav district). Two pottery fragments from High Middle Ages were found during a field survey.

KRALICE NA HANÉ (OKR. PROSTĚJOV)

Kralický háj, parcela č. 344/1. Novověk. Doklady vodohospodářských aktivit (rybník?). Záchraný výzkum.

Ve dnech 23. května až 17. října 2018 probíhal záchranný archeologický výzkum vyvolaný akcí „Odstavná plocha v areálu společnosti SPEDITION FEICO spol. s r. o.“ Jediným archeologickým nálezem bylo nakupení kamenů (ZM ČR 1:10000, list 24-24-13, 133:352), jež lze patrně spojovat s raně novověkým rybníkem, který na základě dostupných historických pramenů i dřívějších terénních pozorování lokalizujeme právě do této části Kralického háje (k problematice podrobněji např. Fojtík 2015, 293).

Pavel Fojtík

Literatura

Fojtík, P. 2015: Keramický cášský roh ze zaniklé středověké vsi na k. ú. Kralice na Hané, okr. Prostějov, střední Morava. *Archeologické rozhledy* LXVII(2) 287–298.

Resumé

Kralice na Hané (Bez. Prostějov). Kralický háj, Parz. Nr. 344/1. Neuzeit. Während der Rettungsgrabung wurde eine Steinanhäufung freigelegt, die vielleicht mit dem hier belegten frühneuzeitlichen Teich zusammenhängt.

KRALICE NAD OSLAVOU (OKR. TŘEBÍČ)

Kostel sv. Martina, parc. č. 84. Raný středověk, vrcholný středověk. Odvlhčení kostela. Záchraný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán odvlhčením a rekonstrukcí dešťové kanalizace kostela sv. Martina v Kralicích. Zemní práce odhalily z větší části betonové drenáže z 90. let 20. století, v menší míře bylo možno dokumentovat základové zdivo, například u závěru nejstarší části kostela. Výkopy v prostoru hřbitova obsahovaly fragmenty lidských kostí, několik zlomků keramiky ze závěru raného středověku a vrcholného středověku (Těsnohlídek, J., Půčař, A. 2018).

Jakub Těsnohlídek

Literatura

Těsnohlídek, J., Půčař, A. 2018: *Odvlhčení kostela sv. Martina v Kralicích*. Rkp. nálezové zprávy č. A064/2018. Uloženo: Archiv Archiaia Brno z. ú.

Resumé

Kralice (Třebíč District). Documentation of St. Martin church foundations. Human bone fragments, Late Hillfort and High and Late Medieval pottery.

KRNOV (K. Ú. KRNOV-HORNÍ PŘEDMĚSTÍ, OKR. BRUNTÁL)

Ulice U Požárníků, parc. č. 122. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Ulice U Požárníků (dříve Pekařská/Bäckergasse) probíhá v severní části historického jádra Krnova. V roce 2009 bylo v rámci záchranného archeologického výzkumu provedeno v celém průběhu ulice a nejbližším okolí několik (celkem 17) sond (Kolář, Skalická 2010), díky nimž se podařilo získat základní představu o urbanistickém vývoji této části města. Ulice kopírovala průběh jedné ze dvou vodotečí, které původně protékaly Krnovem. Zatímco jižní sloužila až do poloviny 20. století jako mlýnský